

OCTAVIAN GOGA „MIHAIL KOGĂLNICEANU PRECURSOR AL UNIRII NEAMULUI”. CONFERINȚĂ LA RADIO, 1935.

Ioan Spătan

„Kogălniceanu. Ce bloc formidabil de stâncă, ce mare senior al trecutului, personalitatea lui se așterne dominatoare dea curmezișul veacului al XIX-lea la noi, sentințele lui își păstrează valoarea axiomatică în gândirea omului. Privit în diversele ipostaze de îndrumător cultural sau istoric, de om politic cumpănind trebile sau urmărind ițele echilibrului internațional, cu cât îl apropii mai mult de orice parte la orice punct al vieții sale, el câștigă în fața celui mai exigent analist. Pe seama unei judecăți normale, deprins să puie la cântar oameni, stări și lucruri cu gândul de a desluși limpede liniile mari ale trecutului unui popor, Kogălniceanu apare cu o semnificație deosebită”.

*

* *

Discurs la alegerea lui Alexandru Ioan Cuza ca domnitor, rostit la Iași în ziua de 5 ianuarie 1859

Măria-ta,

După una sută cincizeci și patru ani de dureri, de umiliri și de degradație națională, Moldova a reintrat în vechiul său drept, consfințit prin capitulațiile sale, dreptul de a-și alege pre capul său, pre domnul.

Prin înălțarea ta pe tronul lui Ștefan cel Mare, s-a reinălțat însăși naționalitatea română. Alegându-te de capul său, neamul nostru a voit să împlinească o veche datorie către familia ta, a voit să-i răsplătească sângele strămoșilor tăi, vărsat pentru libertățile publice. Alegându-te pre tine domn în țara noastră, noi am vroit să arătăm lumii aceea ce toată țara dorește: la legi nouă, om nou.

O doamne! Mare și frumoasă îți este misia! Constituția din 7 (19) august ne însemnează o epohă nouă și măria ta ești chemat să o deschizi! Fii dar omul epocii: fa ca legea să înlocuiască arbitrarul; fa ca legea să fie tare, iară tu, măria ta, ca domn, fii bun, fii blînd, fii bun mai ales pentru acei pentru care mai toți domnii trecuți au fost nepăsători sau răi.

Nu uita că dacă cinzeci de deputați te-am ales domn, însă ai să domnești peste două milioane de oameni!

Fă dar ca domnia ta să fie cu totul de pace și de dreptate, împacă patimile și urile dintre noi și reintrodu în mijlocul nostru strămoșeasca frăție.

Fii simplu, măria ta, fii bun, fii domn cetățean; urechea ta fie pururea deschisă la adevăr și închisă la minciună și lingușire.

Porți un frumos și scump nume, numele lui Alexandru cel Bun. Să trăești dar mulți ani, ca și dînsul, și fă, o, doamne, ca prin dreptatea Europei, prin disvoltarea instituțiilor noastre, prin sentimentele tale patriotice, să mai putem ajunge la acele

timpuri glorioae ale nației noastre, cînd Alexandru cel Bun zicea ambasadorilor împăratului din Bizanția că:

„România nu are alt ocrotitor decît pre Dumnezeu și sabia sa!
Să trăiești, Măria-ta!”

*

* *

Dacă disciplinele „realiste” dezvoltă gîndirea, abilitatea tehnicistă, cele „clasice” stimulează imaginația creativă, potențialitatea exprimării.

Henri Wold, „Neoretorica”, eseu, R.I. nr.2 1981,

„Cultivarea vorbirii este calea principală a cultivării gîndirii. Cine vorbește limpede ajunge, pînă la urmă, să și gîndească clar”

Însă numai după îndelungate exerciții, numai stăpînind anumite mijloace ale limbajului oral, oferite de arta oratorică din toate timpurile, iată de ce, retorica privită sub aspect teoretic și oratoria ca artă persuasivă s-au născut și la noi, fie în incinta școlilor, fie în piețele publice, fie la tribuna parlamentară, academică sau de barou.

Faptul că primii noștri oratori au fost dascăli, entuziaști pedagogi ai națiunii ca Gh. Lazăr, Petrache Poenaru, Ion Friaiorescu, Heliade-Rădulescu ș.a. se explică prin faza de renaștere națională și culturală, îndeosebi, pe care o traversa societatea românească în anii de după Revoluția lui Tudor Vladimirescu. Oratoria este folosită ca instrument de trezire a conștiinței naționale.

Cîteva cuvinte, acum, despre ținuta și logica oratorului.

Oratorul de orice tip (politică, juridică, academică, parlamentară etc.) se folosește, de obicei, și de anumite mijloace accesorii: puritatea și armonia vocii, originalitatea în ținută, în intonare, în adecvarea gesturilor și în plasarea potrivită a accentului și a tonalității. Foarte rari sunt însă oratorii care le posedă pe toate, de aceea ei trebuie să se bazeze pe însușirile naturale „căci pentru cine este fără pic de talent, fără pic de înclinare, percepțiile sunt neputincioase” (Quintilian, Arta oratorică).

Ca exemplu se știe din mărturiile contemporanilor, că Barbu Catargiu avea voce sonoră și puternică, încât producea „efectele trăznetului”, că vocea lui Nicolae Ionescu avea mlădiere elegantă și sugera acel „timbru teatral” care face farmecul dicțiunii. De asemenea, glasul lui P.P. Carp îi amintește lui Vasile Pogor de o „spargere de geamuri”, pronunția guturală a lui Delavrancea constituie pentru Ion Petrovici o „fanfară eroică”, după cum, mergînd mai departe cu apropierea dintre muzică și oratorie, Alexandru Marghiloman ar fi fost un „violinist”, iar Tache Ionescu un „pianist”. Iorga, ne spune Călinescu își anunța sosirea în sala de curs prin „inefabila voce graseiată, tărăgănată, cicălitoare, conspirativă ori înfuriată”, care-l preceda pe stăpîn pe scări și culoare, precum buzduganul din poveste vestind sosirea zmeului.

Bineînțeles că nu vocea impune un orator ci, mai degrabă, repartizarea echilibrată a însușirilor accesorii pe care le posedă, adaptarea lor la conținutul ideatic al discursului. El trebuie să fie **convîngător, insistent, stăruitor**.

În faza romantică a oratoriei românești, de pînă la apariția „Junimii”, ținuta oratorului era teatrală și grandilocventă, își stăpînea cu greu entuziasmul sau revolta și, adeseori, dorea cu orice chip să „cutremure” auditoriul, în acest sens îl consideră M. Kogălniceanu (și credem că este modest, nevorbind despre el!) pe Barbu Catargiu,

care a fost primul nostru mare orator. El ilustrează strălucit conduita oratorului romantic care se urca la tribună într-o atmosferă „religioasă”.

Iată cum îl prezintă Anghel Demetrescu în 1886 pe Barbu Catargiu:

„Când își aducea mâna prin păr spre a-l grămădi către părțile temporale; când, cu o dexteritate surprinzătoare mânuia monoculul, care îi dădea o înfățișare singulară; când ochii săi plini de foc începeau a scapără scânteii și a fascina privirile auditorilor, sau când, luând un aer mai insolent își înfîgea mâna în umărul vestei și arăta Adunării numai profilul figurii sale demonice, un fior pătrundea pe deputați. Din acest moment el devenea despotul tribunei...; pieptul său se dilata, talia sa mică, văzută prin lentila elocinței, lua niște proporții uriașe, iar vocea lui puternică ar fi fost în stare să desfidă orice furtună parlamentară”

Portretul de mai sus se potrivește în totul lui Kogălniceanu cu mici deosebiri. Ochelari rotunzi, barbișon, redingotă neagră cu lavalieră, un început de „bunăstare morfo-fiziologică” în 1859, dublat de omul politic, istoricul și literatul.

Dar să revenim. Revoluționarii pașoptiști însă vor fi mai aproape de ceea ce se numește „artă oratorică”. Ei vorbesc unei mulțimi formată din toate categoriile sociale și care reprezintă națiunea română. Heliade Rădulescu se adresează participanților la revoluția din Muntenia la Islaz (jud. Romanța) și la București. Simion Bărnuțiu transilvănenilor pe Câmpia Libertății din Blaj în fața a 40.000 de oameni. Heliade, așa cum s-a spus, a fost și a rămas „omul de la 1848”, (vezi G.Zane, N. Bălcescu, opera, omul, epoca, 1975), oratorul de certă popularitate, deși prea puțin înțeles de mase prin stilul grandilocvent și mistic, prin concepția utopică și ținuta romantică, în vestita-i mantie albă de conducător mesianic. Faimoasele sale lozinci: „respect la persoane, respect la proprietate”, „foloase generale fără paguba nimănu”, au făcut epocă și exprimă tocmai conduita oscilatorie a revoluționismului, care se conducea după principiul „urâsc tirania, mi-e frică de anarhie”, îndemnul la frăție, la ordine, pace și armonie socială, decantate pe un ton biblic, constituie tot atâtea argumente care-l despart pe Heliade de adevărații revoluționari de la 1848.

Tot ceea ce oferă artei oratorice frumusețe și vibrație se află în versul bărnățian: un exordiu cuceritor, realizat printr-o succesiune de interogații retorice, o narație a faptelor și o argumentare a drepturilor românilor de o logică impecabilă, încununate de o perorație al cărui patetism îi anunță pe Delavrancea și N. Iorga. Imn închinat deopotrivă naționalității și libertății, care, prin imagini și cadența exclamațiilor retorice, ne amintește de „Cântarea României” a lui Alecu Russo: „Ce este apa pentru pești, aerul pentru zburătoare și pentru toate viețuitoarele, ce este lumina pentru vedere, soarele pentru creșterea plantelor, vorba pentru cugetare, aceasta e naționalitatea pentru orice popor”. (Simion Bărnuțiu).

De aceeași înflăcărare erau cuprinși oratorii unirii și unității naționale: M. Kogălniceanu, I.C. Brătianu, C.A. Rosetti, Vasile Boerescu, Barbu Catargiu, apoi Vasile Goldiș și Iuliu Maniu. Dar ei se deosebesc mult, unul de celălalt, cu toate că vor să convingă și să cucerească masele pentru înfăptuirea unor idei comune: unirea, independența și unitatea națională. Cele trei momente istorice (1859, 1877 și 1918) au constituit pentru oratoria românească, de flecare dată, manifestarea potențelor ei ca instrument de influențare a conștiințelor, concurând cu cea mai bună ziaristică a timpului. Aflându-se în faza ei romantică, oratorii noștri fac uz de toate mijloacele:

epitete, lirism, expresii rare, cu încărcătură aforistică, gesticulație simplă, armonia vocii și ritm oratoric. Realismul și logica lui I.C. Brătianu se revarsă într-o succesiune de întrebări al căror răspuns nu putea fi decât unul singur: unirea.

„Cum, șapte puteri de prima ordine ne permit înfăptuirea celor două visuri care ne-au fermecat copilăria și pentru a căror realizare ne-am cheltuit din belșug toate puterile tinereții, și noi în loc de a căuta, prin însuși sacrificiul vieții noastre, să cooperăm la opera lor, la restaurarea României, să venim, deopotrivă, a-i pune piedică?”

*
* *
*

Dar să ne aplecăm puțin asupra lui **M.Kogălniceanu și discursul său rostit la alegerea lui Alexandru Ioan Cuza ca Domn al Moldovei. Iași, 5/17 ianuarie, 1859.**

Octavian Goga:

„Politicește el are o linie dreaptă care atinge toate marile evenimente din care s-a încheiat statul român. Vorbind la 1859 de politica unionistă rostește cu o mândrie liniștită pe drept cuvânt: „Această religione politică, domnilor, nu o profesez de astăzi sau de ieri: cu 20 de ani mai înainte, în 1837 în istoria țărilor române am pledat cauza Unirii, La 1840 am fondat **Dacia literară**, menită a pregăti unirea între deosebitele ramuri ale familiei române, ia 1848, ca redactor al **Dorințelor partidei naționale din Moldova**, emigrată la Cernăuți, am înscris ca cea mai mare dorință o coroană a marilor reforme: Unirea Principatelor. La 1858 am fondat **Steaua Dunării**, cel dintâi ziar politic pe al cărui steag era scris, Unire sub un principe străin. La 1856 și 1857, când unioniștii erau persecutați în averea și persoana lor, eu am fost membru activ al Unirii din Iași”.

Discursul lui Kogălniceanu impresionează prin **grandoarea și armonia frazei.**

„O, Doamne! Mare și frumoasă-ți este misia! Constituția din 7/19 august ne însemnează o epohă nouă și Măria Ta ești chemat să o deschizi! Fii doar omul epoei: fă ca legea să înlocuiască arbitriul; fă ca legea să fie tare, iară tu, Măria Ta, ca Domn, fii bun, fii blând, fii bun mai ales pentru acei care mai toți domni trecuți au fost nepăsători sau răi”

Se vede că este un discurs elaborat deși este scurt, el trebuie să fie convingător. Pentru cine? Pentru cei 50 de deputați care l-au ales? Nu. Pentru cei peste două milioane de oameni care trebuia să-i aibă în grijă Cuza? Nu, pentru că ei nu aveau cum să-l afle. Atunci?

Ayunarea electivă a Moldovei trebuia să dea semnalul de unire deplină. Urma cea a Munteniei.

„Fii simplu”, „fii bun”, „fii domn cetățean” Cum să nu recunoști vocabularul pașoptiștilor?

„Porți un nume frumos și scump nume, numele lui Alexandru cel Bun”. Și mai departe: „Alexandru cel Bun zicea ambasadorilor împăratului din Bizanția că:

România nu are alt ocrotitor decât pre Dumnezeu și sabia sa!”

Din punct de vedere istoric afirmația este absurdă. Aici însă, oratorul a înlocuit istoricul, primul trebuia să impresioneze, să convingă. Și a convins, dar tot planul de unire a fost bine pus la punct de frunțașii din cele două țări surori.

Și iată că și Vasile Boerescu prin promptitudinea inspirației și puterea de improvizație, își începe discursul prin care-i convinge pe muntenii din Adunarea electivă să-l aleagă ca domnitor tot pe Al. I. Cuza (24 ian. 1859) astfel:

„Pentru ce suntem împărțiți în două câmpuri? Pentru ce ne numim noi și voi? Ori nu avem toți aceeași patrie? Ori nu suntem toți fiii aceleiași mame? Pentru ce să zicem noi și voi? De ce să nu zicem noi, românii?”

Omul politic, istoricul și literatul i-a convins în primul rând prin discursul său pe deputații cu carte, în nici un caz pe cei câțiva reprezentanți ai țăranilor. Așa au rămas aceste cuvinte un model de oratorie politică semnată de Kogălniceanu.

Pe drept cuvânt, ne dăm seama și acum, de cuvintele rostite de Octavian Goga:

„Iată de ce, istoriograful României moderne voind să stabilească ierarhia valorilor la noi, gândindu-se într-un sens rezumativ la înțelesul unei vieți din care a radiat lumina celor mulți, va trebui să scrie ca un cuvânt de letopiseț ticluit din cartea facerii:

- La început a fost Kogălniceanu.”

OCTAVIAN GOGA “MIHAIL KOGĂLNICEANU THE PRECURSOR OF THE ANCESTRY UNION”. THE RADIO CONFERENCE, 1935.

SUMMARY

Ioan Spătan, the author of this study relates the Octavian Goga's radio conference since 1935, conference with the theme of “Mihail Kogălniceanu the precursor of the ancestry union”.